

UITGELICHT

UITGELICHT

UITGELICHT

Fransje Kuyvenhoven

Instituut Collectie Nederland

INHOUDSOPGAVE

- 6 Marius Bauer, Een begrafenis aan de Ganges, 1904
- 8 Jakome Bros (kunstenaarscollectief), Koning Voetbal, 1976
- 10 Benjamin Cuyp, Wederopstanding van Christus, ca. 1640
- 12 Ad van Denderen, Man kijkt uit treincoupé, Caïro, Egypte, 1984
- 14 Jef Diederer, 5 mei, 1962
- 16 Jan Grégoire, Maanlandschap, 1932
- 18 Jan van Heel, De poffertjeskraam, 1935
- 20 Marianne van der Heijden, Hemelvaart, ca. 1979
- 22 Dolf Henkes, Zonder titel (slapende baby), 1941
- 24 Dorian Hiethaar, Op zoek naar rust, 1983
- 26 Arie Kater, Tijdens de pauze, ca. 1961
- 28 Charles Kemper, Kerstboom, 1951
- 30 Harrie Kuijten, Ijsbaan in de duinen, ca. 1935-1940
- 32 Ger Lataster, Zomerdag, 1955
- 34 Nel van Lith, Beatrix, koningin der Nederlanden, 1982
- 36 Jac van Looy, Elia op de Karmelberg, 1884
- 38 Lucebert, Veelbelovende vader & zoon, 1959
- 40 Han van Meegeren, Interieur met paar aan een klavecimbel, ca. 1940
- 42 Bert Nienhuis, Azuurblauwe staatsiepot, 1932
- 44 Willem Rozendaal, Vuurwerk, 1946
- 46 Lydia Schouten, Echoes of Death/Forever young, 1986
- 48 Leon Senf, Ontwerp voor bord uit een serie van twaalf: de maand februari, Vissen, 1920
- 50 Cephias Stauthamer, Naakte jonge baadster, 1946
- 52 Johan de Vries, Verdorde teunisbloem, ca. 1920
- 54 Antoon van Welie, Allegorie op het Koninklijk Huis, 1949

- 56 Co Westerik, Mannen onderbenen, 1980
- 58 Nicolaas Wijnberg, Strand bij Groet, 1948
- 60 Jan Wittenberg, Knotwilg in sneeuw, 1938
- 62 Jan Wolkers, Leda met de zwaan, 1957-1958
- 64 De Porceleyne Fles, Sculptuur van een hagedis,
ca. 1916-1920

MARIUS BAUER EEN BEGRAFENIS AAN DE GANGES, 1904

Ets, 56 x 98,5 cm, inv.nr. NK1389

Een uitvaartritueel

Zijn collega-kunstbroeders hielden zich in Nederland bezig met het schilderen van weilanden en koeien. Maar Marius Bauer (1867-1932) was zijn hele leven in de ban van de Oriënt. Hij maakte reizen naar toenmalig Brits- en Nederlands-Indië, maar ook naar Palestina, Egypte, Tunis en Algiers. Zijn impressies legde hij vast in schilderijen, aquarellen en in ongeveer driehonderd etsen. Tussen 1900 en 1915 maakte hij etsen op zeer groot formaat, waarin hij streefde naar monumentale effecten. Daar is *Een begrafenis aan de Ganges* een mooi voorbeeld van. De massieve, hoge muren contrasteren sterk met de fijne lijnen waarmee de scène is opgezet. De monumentaliteit wordt nog versterkt door het rembrandteske gebruik van licht en donker: Bauer laat het licht vallen op de trappen in het midden van de voorstelling, waar niets te doen is. Alleen een paar vogels doorbreken de lange horizontale lijnen.

Er is hier eigenlijk geen sprake van een begrafenis, die komt in India nauwelijks voor. Gewoonlijk wordt het lichaam van een hindoe gecremeerd en de as uitgestrooid boven de rivier, zodat de stroming de overblijfselen kan meevoeren naar zee. Vóór de crematie wordt het lijk een uur lang gekust, vastgepakt en bestrooid met bloemetjes. Daarna verdwijnt het in een metershoge vlammenzee. Daarvan is op deze afbeelding niets te zien. Het is op deze ets niet eens duidelijk waar de hoofdcène zich afspeelt, misschien rechtsboven, misschien onder in beeld. Waarschijnlijk etste Bauer een uitvaartritueel. De mystiek die hij erin legde zit niet alleen in de structuur, maar ook in de voorstelling zelf. Daarmee is het typerend voor de grootste oriëntalist die Nederland heeft gekend.

JAKOME BROS (KUNSTENAARSCOLLECTIEF)

KONING VOETBAL, 1976

Zeefdruk, 50 x 70 cm (overgedragen aan het Rijksmuseum Amsterdam)

Vrije associatie

In de collectie van het ICN bevinden zich diverse werken met het thema 'voetbal'. Ook *Koning Voetbal* dat het kunstenaarscollectief Jakome Bros (Pieter Janssen, Peter Kouthoofd en Albert Meilof) maakte in 1976. De zeefdruk is gemaakt in opdracht van het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk, als grafiek voor scholen (de zogeheten Schoolprenten). Het ministerie hield altijd twee exemplaren voor zichzelf en maakte er tentoonstellingen van, die door heel Nederland reisden.

Wat ogenschijnlijk een persiflage op de voetbalgekte lijkt, blijkt een ingewikkelde beeldtaal te hebben. Waarom zitten er geen lichamen in de jasjes, staan er in een vreemd omhulsel sleutels op de rugleuning van het bankje, wat is de betekenis van de Toren van Babel rechts? En wat heeft het voetbal te maken met de Overgave van Breda (een wapenfeit uit de Tachtigjarige Oorlog), die in de gele ring rondom de voetbal ter sprake komt? Over de betekenis zei Janssen desgevraagd: 'Het werk is ontstaan als beeldassociatie. De Toren van Babel staat symbool voor misverstanden tussen mensen. De man op het rotanbankje heeft zijn schoenen uitgeschopt en kijkt met zijn familie voetbal op tv. Toen ik eraan bezig was moest ik aan de overgave van Breda denken, vraag me niet waarom.'

BENJAMIN CUYP

WEDEROPSTANDING VAN CHRISTUS, CA. 1640

Olieverf op paneel, 34,5 x 27 cm, inv.nr. NK2107

‘Laat na de sabbat ... gingen Maria van Magdala en de andere Maria het graf bezien. En zie, er kwam een grote aardbeving, want een engel des Heren daalde uit de hemel neder en kwam nader, en hij wentelde de steen weg en zette zich daarop. Zijn uiterlijk was als een bliksem en zijn kleding wit als sneeuw. En de bewakers werden door vrees voor hem bevangen en zij werden als doden...’

De schilder Benjamin Cuyp (1612-1652), een oom van de meer bekende Albert Cuyp, volgde in *Wederopstanding van Christus* nauwgezet het evangelie van Mattheus (28, 1-5). De tombe is gekanteld en de in wit gehulde engel heeft de dekplaat weggedraaid en wil op de rand van het graf gaan zitten. Zijn stralenkrans jaagt de bewakers van het graf hevig schrik aan. Ze heffen hun armen en buitelen over elkaar heen om weg te komen. Cuyp heeft ze echter niet in Romeinse kledij gestoken, maar in eigentijds kostuum met Spaanse helmen. Hij schilderde het paneeltje immers omstreeks 1640, tijdens de Tachtigjarige Oorlog. En hij zag de bewakers – tegenstanders van Jezus’ volgelingen – als Spaanse soldaten die tegen de inwoners van de Lage Landen vochten.

Het paneel draagt een NK-inventarisnummer. Dat wil zeggen dat het afkomstig is uit het bezit van een onbekende persoon of familie. Het is na de Tweede Wereldoorlog door de Staat der Nederlanden teruggevorderd van de Duitsers. Deze zogeheten ‘gerecupereerde’ werken werden tot eind jaren ’40 beheerd door de Stichting Nederlands Kunstbezit. Vanaf 1949 zijn ze overgedragen aan de Dienst voor ’s Rijks Verspreide Kunstvoorwerpen, een van de voorlopers van het ICN.

AD VAN DENDEREN

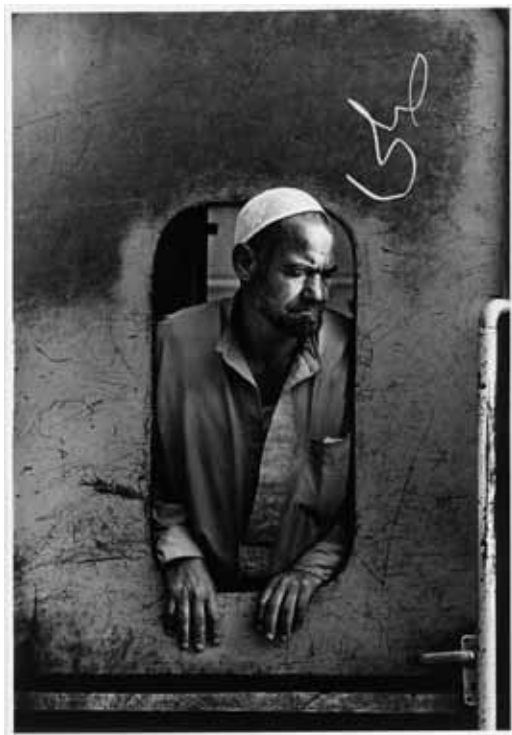
MAN KIJKT UIT TREINCOUPÉ, CAÏRO, EGYPTE, 1984

Foto op barietpapier, 70 x 50 cm, inv.nr. K86063

Altijd hetzelfde

Wie wel eens met het openbaar vervoer in Egypte heeft gereisd herkent de blik van de man op de foto. De walmende dieseltrein is eindelijk op het stoffige perron aangekomen. Het is meer dan 40 graden, de woestijnwind zwiept het zand omhoog en uit de omroepinstallatie schetteren onverstanebare mededelingen. Terwijl mensen de trein willen verlaten, proberen de wachtenden op het perron naar binnen te komen. De mannen dragen kapotte kartonnen dozen, grote dichtgebonden tassen, manden met levende have en in hun kielzog volgen een paar zwartgesluerde vrouwen en een enkel kind.

Deze foto werd genomen door Ad van Denderen (1943). Hij specialiseerde zich in het maken van documentaire foto's van asielzoekers en illegalen in Europa en maakte ook veel foto's in Afrika. De foto werd in 1986 aangekocht door de Rijksdienst Beeldende Kunst – een van de voorlopers van het ICN – twee jaar nadat Van Denderen in Caïro was. Op zich is het al een hele kunst dat hij een Egyptenaar fotografeerde, want doorgaans stuit dat op afkeer. En als het al lukt, is er een dwingend geroep om baksjies, een fooi. De man op de foto hoort tot de gelukkigen die er op het station nog niet uit hoeft. Hij kan nog naar het duwen en trekken kijken. Toch frons hij licht zijn wenkbrauwen. De onontwarbare mensenkluwen buiten zorgt voor verdere vertraging, en de trein was al te laat. Het heetste moment van de dag moet nog komen en hij heeft nog geen waterschenker zien langskomen. Hij moet nog uren reizen naar zijn bestemming. Het is altijd hetzelfde, zal de man denken terwijl hij naar de grond staart.

JEF DIEDEREN 5 MEI, 1962

Olieverf op doek, 205 x 255 cm, inv.nr. K62180

Euforie op doek

Een euforisch gevoel van vrijheid is te zien op *5 mei*, een groot schilderij van Jef Diederens (1920-2009), dat naar Bevrijdingsdag verwijst. De grote vlakken verf en de ronde bewegingen die erin zitten, moeten Diederens een heerlijk gevoel van groots en vrij penselen hebben gegeven. Met forse bewegingen heeft hij een grote kwast over het doek gezwaaid, hier een strek gelig wit, daar een veeg donkerblauw. Rood, wit, blauw; de kleuren van de Nederlandse vlag die op 5 mei uitgehangen mag worden.

Het schilderij werd in 1962 voor de rijkscollectie aangekocht door de Rijkscommissie schilderkunst. Maar niet om de bevrijding te memoreren. De reden was van alledaagse aard. Diederens had van 1959 tot 1961 in diezelfde commissie gezeten, en het was na de oorlog gebruikelijk dat een of meer werken werden gekocht van een uit de commissie getreden kunstenaar – als hij in de commissie zat, mocht immers geen werk van hem worden gekocht om eventuele ‘vriendjespolitiek’ te voorkomen.

De Tweede Wereldoorlog en het einde daarvan waren een terugkerend thema in Diederens werk, net als de oorlog in Vietnam en de onderdrukking van de Palestijnen, Algerijnen en indianen. Het ICN bezit 167 werken van hem: schilderijen, grafisch werk, klein en groot. Sinds de jaren '50 zijn ze bijeengebracht door aankopen en schenkingen, en in de jaren '80 schonk en verkocht de verzamelaar Piet Cleveringa een deel van zijn verzameling aan het rijk, waardoor nog meer werk van Diederens in de rijkscollectie kwam.

JAN GRÉGOIRE MAANLANDSCHAP, 1932

Olieverf op paneel, 63 x 51 cm, inv.nr. K84

Een losse aankoop

Het ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen begon in 1932 met het geven van opdrachten aan en het doen van aankopen bij eigentijdse kunstenaars. Oorspronkelijk wilde de minister hiervoor alleen geld uittrekken als die kunstwerken direct werden geplaatst in een openbaar gebouw. Want hij was bang dat hij binnen de kortste keren alle kunstenaars aan zijn bureau had staan door hun werk te verwerven. De minister deed daarom artistieke aankopen voor een bestemde locatie; ondersteuning van nooddriftige kunstenaars mocht zijn collega van Sociale Zaken doen.

Dit *Maanlandschap* van Jan Grégoire (1887-1960) was in 1933 een van de eerste aankopen. Toch was het schilderij nergens voor bestemd. Het was zelfs een van de eerste 'losse' aankopen, omdat de commissie die de kunstwerken voor de minister uitzocht geld over had en dat niet wilde teruggeven aan de staatskas. Dat gebeurde in de loop van de jaren '30 vaker. Deze 'losse' aankopen werden op het ministerie in Den Haag bewaard en als de gelegenheid zich voordeed uitgeleend aan een ministerie, een universiteit of een provinciehuis. Zo kwam dit schilderij terecht op het ministerie van Economische Zaken en Arbeid, voordat het bij het ICN belandde.

JAN VAN HEEL DE POFFERTJESKRAAM, 1935

Olieverf op doek, 100 x 70 cm, inv.nr. K1431

De rust is weergekeerd

Snert met roggebrood, pannenkoeken, hete chocolademelk. Echte Nederlandse lekkernijen, net als de 'poffertjes en wafelen' op het krijtbord in het grote olieverfschilderij *De poffertjeskraam* van de Haagse kunstenaar Jan van Heel (1898-1990). Het werd in 1949 aangekocht door de Rijksadviescommissie, toen alweer drie jaar actief, die voor de Nederlandse staat een representatieve collectie moderne kunst moest samenstellen. 'Het beste van de beste Nederlandse kunstenaars' moest worden uitgezocht. Daar hoorde dus dit werk bij van Van Heel, de Haagse meester van het naoorlogse realisme.

De aankoop was gedaan voordat Van Heel zelf in de aankoopcommissies zat. Volgens de statuten mocht je dan geen werk verkopen want dat was belangenverstengeling. Als je er weer uit was werd er prompt iets van je aangekocht. Je moest er iets voor over hebben om in een adviescommissie te zitten.

Van dit alles heeft *De poffertjeskraam* geen weet. De jassen kunnen worden opgehangen en de bordjes staan klaar. Of zijn de gasten zojuist vertrokken en kunnen de restanten worden afgeruimd? Waarschijnlijk dit laatste. De vaders en moeders zijn vertrokken en de kinderen spelen weer buiten. In de verte hoor je ze joelen. Het laatste restje meel, boter en suiker zijn achtergelaten voor de poes, die het schoteltje schoonlikt. De rust is weergekeerd in het eetlokaal.

MARIANNE VAN DER HEIJDEN HEMELVAART, CA. 1979

Ets en aquatint in kleur, 52,5 x 39,5 cm, inv.nr. K8o872

Los van de aarde

Man en vrouw kijken omhoog. Er gaat een wezentje de lucht in. Het lijkt een beetje op een slak met een huisje op de rug. Maar een slak heeft geen pootjes, en kan ook niet vliegen. Zou het een kind zijn, met een rugzakje om? Dat heeft dezelfde kleur of structuur als de stof van de rok van de vrouw. Zou het daarom misschien haar kind zijn? Dan zijn vader en moeder ervan geschrokken. Ze hebben een blos op de wangen en houden elkaar vast.

Deze kleurenets van Marianne van der Heijden (1922-1998) heet *Hemelvaart*. Maar daarmee wordt de afbeelding niet duidelijker, want die klopt niet met het bijbelverhaal. Het waren immers de discipelen die naar Jezus keken toen hij opsteeg. D.A. Cramer-Schaap verwoordde het in haar bijbelse verhalen voor kinderen ongeveer zo: 'Na de maaltijd nam Jezus de discipelen mee naar de Olijfberg, die dicht bij Jeruzalem lag. Op de top gekomen bleef Hij staan. Nu ga Ik van jullie weg, zei Hij. Maar jullie moeten alle mensen over Mij vertellen. Toen kwam er een grote wolk aan. In die wolk verdween Jezus als in de mist.' In deze ets moet de mist nog komen en is de lucht wolkeloos blauw.

DOLF HENKES ZONDER TITEL (SLAPENDE BABY), 1941

Tekening in inkt, 28 x 38 cm, inv.nr. AB14126

Naturalistisch portretje

Rotterdammer Dolf Henkes (1903-1989) werd vooral bekend als schilder van het havenleven uit zijn geboortestad. Zijn leven en werk zijn nauw verbonden met de veelbewogen 20ste-eeuwse geschiedenis van zijn woonplaats, waar hij zijn motieven vond: de mensen en het havenbedrijf, portretten, stillevens, landschappen en naaktstudies. Daarnaast vervulde hij ongeveer twintig monumentale opdrachten. De eerste daarvan was in 1937 voor het nieuwe Feyenoordstadion. Hij schilderde in de koffiekamer voor genodigden (Olympiazijde) vier scènes uit een voetbalwedstrijd.

Na zijn dood liet Henkes een groot deel van zijn werk (meer dan 4100 stukken) na aan de Staat der Nederlanden, voor de collectie die tegenwoordig wordt beheerd door het ICN. De hier afgebeelde slapende baby tekende Henkes in 1941. Het is een van zijn weinige naturalistische portretjes, want veel van zijn werk heeft een vervorming van de werkelijkheid. Hij heeft de baby goed getroffen, met het linkerhandje in de bekende slaaphouding. Wie het kind voorstelt is niet bekend. De penseeltekening staat bij het ICN zelfs als 'zonder titel' te boek.

DORIAN HIETHAAR OP ZOEK NAAR RUST, 1983

Synthetische verf en plastic, 27 x 34 cm, inv.nr. DV15978

Een enerverende vakantie

Zee, bootjes, strand. Het lijkt een zonnig tafereel, dit werk van de Nijmeegse kunstenares Dorian Hiethaar (1951). Maar bij nadere beschouwing klopt er iets niet. De zee is met die grote vegen een woeste watermassa. Is er misschien een waterval buiten beeld? De bootjes drijven ook wel erg dicht bij elkaar, een botsing valt haast niet te vermijden. Of cirkelen ze naar elkaar toe omdat in het midden een onzichtbare draaikolk zit? En de strook geel op de voorgrond is geen fijn geel zandstrand, maar een grote lange slang die met de driehoeksmotieven op de rug ook nog giftig is.

Het werk is een goede representant van de wonderlijke kunst van Hiethaar, die half realistisch, half naïef werkt. Het heet niet voor niets *Op zoek naar rust*. Want vakantie kan met alle onverwachte ongemakken knap enerverend zijn. Menig vakantieganger zal het niet willen bekennen, maar is blij weer behouden te zijn thuisgekomen. Geen enge ziektes opgelopen, geen slangenbeten, geen windhozen op het water. Gewoon weer achter het bureau, in de regelmaat van het alledaagse leven. Op zoek naar rust.

ARIE KATER TIJDENS DE PAUZE, CA. 1961

Aquarel, 32,5 x 24,7 cm (overgedragen aan het Rijksmuseum Amsterdam)

Een theatervoorstelling

Het werk van Arie Kater (1922-1977) past in de traditie van Franse kunstenaars zoals Daumier en Toulouse Lautrec. Zijn onderwerpen komen uit het café of de theaterwereld en zijn figuren hebben iets karikaturaals. Na de oorlog maakte hij aanvankelijk naam als illustrator, maar werd al snel een van de toonaangevende schilders in Amsterdam en een veelgevraagd portrettist. Zijn bekendste koppen zijn die van de acteur Ko van Dijk en van minister-president Cals. Vaak is zijn werk in een losse toets geschilderd, en zijn palet beperkt zich tot grijze en groene tinten. De aquarel *Tijdens de pauze* is daar een goed voorbeeld van. De twee vrouwen zijn gekleed in uitgaanskleding en 'de pauze' moet tijdens een theatervoorstelling zijn geweest. De stijl toont duidelijk Katers illustratieve vaardigheden.

Het werk werd in 1962 voor de kunstcollectie van het rijk aangekocht, samen met nog twee waterverftekeningen met de theaterwereld als onderwerp: *Dansende vrouw* en *Dansend paar*.

CHARLES KEMPER **KERSTBOOM, 1951**

Olieverf op doek, 73,2 x 50 cm, inv.nr. K2133

In een interieur lijkt een kerstboom haast te bezwijken onder zijn versiersels. De boom is geschilderd door Charles Kemper (1913-1985). Die kreeg zijn opleiding onder meer aan de Academie van Beeldende Kunsten in Rotterdam en was leerling van Henry Boot en Kees Verwey. Kemper schilderde, aquarelleerde en tekende, en werd een bekende illustrator voor het *Rotterdamsch Nieuwsblad*.

In 1952 verkocht Kemper, toen 38 jaar, zijn *Kerstboom* aan de toenmalige Rijksadviescommissie voor stimulerende aankopen van moderne schilderkunst. Er was toentertijd één commissie die werk van gevestigde kunstenaars kocht en één die van jonge kunstenaars kocht om ze te stimuleren in hun ontwikkeling. Kemper exposeerde sinds begin jaren '40 en had al verschillende prijzen gewonnen. Een jonkie was hij dus niet.

HARRIE KUIJTEN IJSBAAN IN DE DUINEN, CA. 1935-1940

Olieverf op doek, 50 x 70 cm, inv.nr. K669

Winterse sferen

Ijspret is een oer-Nederlandse bezigheid. Slootjes, plassen, vaarten, grachten, op al het bevroren water vind je schaatsers. Er wordt gespijbeld, het gerucht van een Elfstedentocht gonst en overal worden toertochten uitgezet. Het schilderen van ijsvermaak kent een lange traditie. Een zoste-euws exemplaar is een olieverfschilderij van Harrie Kuijten (1883-1952). Het werd in 1940 gekocht voor het ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen.

Kuijten woonde vanaf 1936 in Groet in Noord-Holland nabij Bergen aan Zee, en in deze omgeving vond hij zijn inspiratiebron. Hij maakte er vooral zomerse strandgezichten in een vlotte, vrolijk gekleurde penseelstreek. Dit koude ijsgezicht is een eenzaam stuk in zijn oeuvre. Toch heeft hij de winterse sfeer op het einde van de middag goed getroffen. De brede ijsvlakte die vrijwel het hele beeld vult, de opzijgeschoven sneeuw, de nietige figuurtjes die de weidsheid van het winterlandschap benadrukken, de zwiepende paardenstaart van het meisje rechts, dat vastbesloten is tegen de wind in haar baantjes te trekken. En dan die strook grijsblauwe lucht boven de duinen, die duidt op nog meer vorst en sneeuw. Het is geen schilderij voor boven de bank, je krijgt het al koud als je er naar kijkt. Maar het is wel inspirerend voor wie 's winters de schaatsen wil onderbinden.

GER LATASTER ZOMERDAG, 1955

Kleurenlitho, 32,5 x 44,9 cm (overgedragen aan Rijksmuseum Amsterdam)

18 °C en 55% relatieve luchtvochtigheid

De tekenaar, schilder, beeldhouwer, keramist, graficus en muurschilder Ger Lataster (1920) wordt meestal gerekend tot de abstract-expressionisten. Toen hij in 1955 *Zomerdag* maakte was hij nog niet zo bekend. Maar dat veranderde snel. In 1959/1960 nam hij deel aan de *Documenta II* in Kassel, en aan de tentoonstelling *Vitaliteit van de kunst* in Venetië. De toenmalige directeur van het Stedelijk Museum van Amsterdam, Willem Sandberg, nam zijn werk op in de collectie en liet het zien op de tentoonstelling *Nederlandse bijdrage tot de internationale ontwikkeling sedert 1945* in 1962. Vele exposities volgden.

Lataster moet een zomers gevoel hebben gehad toen hij deze monotype in mooie elementaire kleuren maakte. De Rijkscommissie voor de grafische kunsten kocht het werk in 1961 met nog twee andere bladen grafiek van hem. Ze werden met ongeveer 6000 andere werken op papier in 2008 voorgoed overgedragen aan het Rijksmuseum. Daar liggen ze nu in het depot van het prentenkabinet tussen twee zuurvrije vloeipapierjes in een doos. Keurig bewaard bij 18 °C en 55% relatieve luchtvochtigheid. Het is daar donker, stil en geen zomer... Mochten ze er maar even uit, al was het maar om ook een keer in een tentoonstelling te hangen.

NEL VAN LITH

BEATRIX, KONINGIN DER NEDERLANDEN, 1982

Brons, op marmeren onderplaatje, 45 x 30 x 30 cm, inv.nr. R12855

In de collectie van het ICN bevindt zich meer dan één beeltenis van de koningin. Een van de minder bekende is de bronzen buste op ware grootte die Nel van Lith (1932) maakte. Zij kreeg haar opleiding aan de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten in Amsterdam en haar werk is in diverse Nederlandse musea te zien. Het zal tijdens het portretteren een interessant gesprek zijn geweest tussen beide vrouwen. Koningin Beatrix is immers zelf ook beeldhouwster.

De buste was een opdracht van de Rijksvoorlichtingsdienst ter gelegenheid van de troonopvolging in 1980 en was in 1982 klaar. Er was geen afspraak gemaakt over het aantal exemplaren dat ervan zou worden gegoten. Als een dienst of een gemeente een exemplaar van de buste van Van Lith wilde hebben, vroegen ze aan de kunstenares of zij er nog een kon laten gieten. Het ICN heeft twee afgietsels. Een is uitgeleend aan het ministerie van Algemene Zaken. Het andere stond in het ministerie van OCW en is in 2005 naar het depot van het ICN gegaan.

JAC VAN LOOY ELIA OP DE KARMELBERG, 1884

Olieverf op doek, 188 x 158,5 cm, inv.nr. R791

In gebed verzonken

De *Prix de Rome*, de prestigieuze staatsprijs voor jonge kunstenaars en architecten, bestaat in Nederland al meer dan tweehonderd jaar. Hij werd in 1666 door Lodewijk XIV in Frankrijk ingesteld, en Lodewijk Napoleon haalde hem in 1808 naar ons land. Sinds in 1870 de Rijksakademie voor Beeldende Kunsten in Amsterdam werd opgericht is de prijs aan deze instelling verbonden. Begin jaren '80 van de vorige eeuw kreeg de Dienst Verspreide Rijkscollecties, een van de voorlopers van het ICN, een groot aantal winnende werken van de Rijksakademie overgedragen.

Een van de winnaars was het grote olieverfschilderij *Elia op de Karmelberg* van Jac van Looy (1855-1930) uit 1884. Het verbeeldt een verhaal uit het Oude Testament. De profeet Elia is neergeknield en heeft zijn handen bezwerend op de kale berg gelegd. Hij bidt om regen, die een einde moet maken aan een lange droogteperiode in het grensgebied van het Noordrijk in de 9de eeuw voor Christus. In het hele landschap is geen sprietje groen te zien. De droogte was een straf voor het wangedrag van koning Achab en koningin Jezebel. Tijdens de daaropvolgende hongersnood liet Elia zich verzorgen door een weduwe, en hij wekte haar zoontje op uit de dood. Dat jongetje wijst nu naar een eerste regenwolk in de verte, maar de profeet is zo in gebed verzonken dat hij niet reageert op het roepende kind.

LUCEBERT VEELBELOVENDE VADER & ZOON, 1959

Tekening in Oost-Indische inkt, 27 x 21 cm, inv.nr. AB18925

Talentvol dichter-schilder

Rechts staat een lange gestalte, gekleed in wat een regenjas zou kunnen zijn. Links daarvan een kind, met een feesthoedje op. Het lijkt een trapje op te gaan. Lucebert (Lubertus Jacobus Swaanswijk 1924-1994) noemde ze *Veelbelovende vader & zoon*. Ze zijn met elkaar verbonden door iets wat op een koeienhoefje lijkt. Maar wie is veelbelovend, de vader, de zoon of allebei? En wat is de betekenis van veelbelovend? Talentvol, of betekent het dat er veel beloftes worden gedaan? Voor dat laatste echter ontbreken de uiterlijke tekenen. Vader draagt geen tas met snoepgoed of cadeautjes. Sterker nog, armen om iets te dragen ontbreken.

Lucebert begon zijn schilderscarrière niet als beeldend kunstenaar maar als dichter. Pas in de jaren '50 verlegde hij zijn kunstuitingen, en daarna schilderde en tekende hij tot aan zijn dood als een bezetene. In 1958 kreeg hij zijn eerste solo-expositie bij galerie Espace in Haarlem. En meer exposities volgden, onder andere in het mekka van de moderne kunst, het Stedelijk Museum in Amsterdam. Daarna begon de roem. In 1959 exposeerde hij op de prestigieuze *Documenta* in Kassel. En datzelfde jaar ontving Lucebert een prijs op de eerste Biennale de la Jeunesse in Parijs. Misschien is het onderschrift van deze tekening, ook uit 1959, daarom een woordspelletje van de dichter-schilder. Want het meest voor de hand liggend is dat de zoon als veelbelovend wordt gezien.

HAN VAN MEEGEREN

INTERIEUR MET PAAR AAN EEN KLAVECIMBEL, CA. 1940

Olieverf op doek, 65 x 53 cm, inv.nr. NK3255

Vrij naar Vermeer

Als er één kunstenaar omstreden is, dan is het wel de meestervervalser Han van Meegeren (1899-1947). Miskend als Van Meegeren, geprezen als Johannes Vermeer door onder andere de nationaal-socialisten, en ten slotte na de oorlog veroordeeld als medeplichtige aan het Duitse bewind.

Omdat Van Meegeren tijdens de Tweede Wereldoorlog schilderijen verkocht aan de Duitsers werd hij na de oorlog berecht. Tijdens het proces werd hij ontmaskerd als vervalser. Zijn inboedel en ook twee 'Vermeers' die hij in de jaren '30-'40 schilderde, vervielen aan de Stichting Nederlands Kunstbezit. Ze werden in 1953 overgedragen aan het ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, en berusten nu in de collectie van het ICN: *Christus en de overspelige vrouw* en *Interieur met paar aan een klavecimbel*. Van Meegerens werk, waaronder het meesterstuk *De Emmausgangers* uit 1937 in Boymans van Beuningen, verdween naar de kelder. Toch werd hij telkens uit de vergetelheid naar boven gehaald. Er verschenen boeken over hem, bijvoorbeeld van Marijke van de Brandhof in 1979. Boymans hing, weliswaar in een onooglijk tussengangetje, *De Emmausgangers* weer op, en in 1996 hield de Kunsthal Rotterdam een overzichtstentoonstelling van zijn werk.

BERT NIENHUIS AZUURBLAUWE STAATSIEPOT, 1932

Aardewerk met glazuur op houten voetstuk, h. 49 cm, inv.nr. K87-A-C

Een motto voor de minister

Een van de eerste rijksopdrachten die de minister van Onderwijs, Kunst en Wetenschappen in de jaren '30 van de vorige eeuw gaf, was aan de keramist Bert Nienhuis (1873-1960). Hij maakte voor een vergaderzaal van het ministerie in 1932 een prachtige azuurblauwe staatsiepot met deksel van 49 cm hoog. De decoratie op de pot bestaat uit de tekst: 'Wijsheid gezelle uw geest, rechtvaardigheid bewege uw hart, vroomheid vervulle uw ziel'. Nienhuis kreeg de opdracht in het begin van de crisistijd en hij moet de minister toegewent hebben dat die wijze beslissingen zou nemen, waarbij zoveel mogelijk kunstenaars iets aan het ministerie konden verkopen.

Vroeger werd voor openingsfestiviteiten vaak een cadeau gevraagd aan de minister. Die schakelde dan zijn aankoopadviescommissie in voor een opdracht of aankoop. De sierpot van Nienhuis stond enige tijd in de schouw van de kleine vergaderzaal die de minister zelf gebruikte. Onlangs is de pot echter in langdurig bruikleen gegeven aan het Fries Museum in Leeuwarden.

WILLEM ROZENDAAL VUURWERK, 1946

Houtsnede, 20 x 24,7 cm, inv.nr. K1663-B

Opgaan in rook

Niemand weet precies waar en wanneer vuurwerk is uitgevonden. Pijlen, rotjes, strijkers, gillende keukenmeiden, zevenklappers, kanonslagen. In China gebruikte men ze al tweeduizend jaar geleden. Voor feesten, maar ook omdat men dacht dat de knallen boze geesten zouden verjagen. Bij ons is vuurwerk sinds de Middeleeuwen bekend. Toen werd het vooral in oorlogen gebruikt: vuurpijlen die de vijand bang moesten maken. In de loop van de 19de eeuw verdween het gebruik van buskruit grotendeels, om in de 20ste eeuw op oudejaarsavond terug te keren. Vooral sinds 1945, toen na de Tweede Wereldoorlog weer allerlei vuurwerk kon worden afgestoken.

Deze houtsnede van de veelzijdige graveur Willem Rozendaal (1899-1971) dateert uit 1946. Een rad van fortuin, een Chinese draak, vuurballen en zelfs Roozendaals eigen initialen (W.J.R.) zullen na een kortstondige, felle kleuring opgaan in rook. De scène vindt plaats op het strand, misschien vanwege de veiligheid? Er is een draadconstructie gemaakt waartegen kruithouders zijn gemonteerd. Het megalomane karakter van het vuurwerk wordt versterkt door de minuscule figuurtjes onder de staart van de draak en rechts aan de zijkant. Daar zijn ook met kleine horizontale strepen golven verbeeld en daarboven vaart een boot stil de duisternis tegemoet.

LYDIA SCHOUTEN

ECHOES OF DEATH/FOREVER YOUNG, 1986

Videoband, 13 minuten, inv.nr. K88233

Geen verval laten zien

'Ik leef in m'n eigen wereld, het is een vorm van dagdromen. Er gebeurt wat ik wil, het ziet eruit zoals ik wil en ik ben zoals ik wil zijn in m'n dromen. Eigenlijk heeft het iets heel melancholiek... de vervanging van de reële wereld, een vlucht. ...Ik ga niet uit van de bestaande wereld, ik wil geen verval laten zien', aldus videokunstenaar en performer Lydia Schouten (1948). Die vlucht uit de werkelijkheid is kenmerkend voor haar werk. Begonnen als performance kunstenaar stapte ze begin jaren '80 over naar videokunst, waarin ze een aantal opnamen maakte met zichzelf in feeërieke, licht erotische en even absurde verhalen in de hoofdrol. Zowel in haar performances als in haar video's uitte ze haar stemmingen en haar gevoelsleven: angst, pijn, eenzaamheid, erotiek en ijdelheid. Haar ideeën werden gevoed door de televisie en de reclame. Ook daar wordt de kijker immers een schijnwereld voorgeschoteld. Altijd slank met chocola, de was witter dan wit en kammen die de groei van hoofdhaar bevorderen.

De Rijksdienst Beeldende Kunst, een van de voorgangers van het ICN, kocht in de jaren '80 foto's en video's van Schouten, waaronder *Echoes of death/Forever young*, een video uit 1986. De Rijksdienst en het Stedelijk Museum Amsterdam waren destijds de enige instellingen die deze kunstvorm verzamelden. Maar hoe konden zij hun videobanden zo sprankelend mooi houden? Het Nederlands Instituut voor Mediakunst in Amsterdam vond samen met onderzoekers van het ICN een manier om ze zo goed mogelijk aan het nageslacht over te dragen. De beelden uit Schoutens fantasiewereld zijn voor het verval behoed.

LEON SENF ONTWERP VOOR BORD UIT EEN SERIE VAN TWAALF: DE MAAND FEBRUARI, VISSEN, 1920

Potlood en aquarelverf op papier en karton, Ø 24 cm, inv.nr. AA5647

Een fabriekscollectie

Leon Senf (1860-1940) was sinds ongeveer 1884 chef d'atelier van alle schilderzalen van de Delftse aardewerkfabriek De Porceleyne Fles. Vanaf het einde van de 19de eeuw leverde hij ook talrijke eigen ontwerpen voor de fabriek, zoals het *Ontwerp voor een bord uit een serie van twaalf: de maand februari, Vissen*.

In 1985 kocht de voorganger van het ICN, de Rijksdienst Beeldende Kunst – met een royale bijdrage van de Vereniging Rembrandt – een groot deel van de fabriekscollectie van de Porceleyne Fles: ruim 650 voorwerpen en honderden tekeningen. Behalve de ontwerp-tekening zat ook het uiteindelijke bord bij de collectie die het rijk aankocht. Korte tijd daarna verwierf de Rijksdienst ook nog een aantal laat-19de-eeuwse plaatwerken die de ontwerpers en schilders in de fabriek tot voorbeeld hadden gediend. In 1986 werd van deze aankoop een prachtige tentoonstelling gehouden, waarbij een fraaie catalogus werd uitgegeven.

CEPHAS STAUTHAMER NAAKTE JONGE BAADSTER, 1946

Aardewerk, h. 30 cm, inv.nr. K1134-A

Rank gebakken

Ze lijkt op papier een gedrongen poppetje. Maar in werkelijkheid is deze *Naakte jonge baadster* een prachtige, slanke vrouwenfiguur. Mooi in proporties en fijn van oppervlaktebehandeling. Niet voor niets werd ze uitgekozen voor de eerste overzichtstentoonstelling rijksaankopen die in 1955 in Delft opende en daarna een jaar door Nederland toerde. Niet voor niets stond dit contemplatief kleinood in 2008 te pronk in de vitrines van het ministerie van OCW.

De vrouwenfiguur is gemaakt van terracotta en circa 30 cm hoog. Ze werd 'gebakken' door Cephass Stauthamer (1899-1983), een schilder-beeldhouwer die in de Tweede Wereldoorlog weigerde zich aan te sluiten bij de door de Duitse bezetters ingestelde Kultuurkamer. Zeer waarschijnlijk kocht de eerste Nederlandse naoorlogse aankoopcommissie om die reden in 1946 dit beeldje van hem en kreeg hij in 1948 de opdracht om een oorlogsge-denkteken in Vinkeveen te maken. Tot in de jaren '60 van de vorige eeuw kochten ministeriële aankoopcommissies werk van hem, doorgaans kleine kinder- en vrouwenfiguren in albast, brons of terracotta. Daarvan bezit het ICN er in totaal tien, naast een ontwerp voor een grafmonument.

JOHAN DE VRIES VERDORDE TEUNISBLOEM, CA. 1920

Tekening in potlood, 18,5 x 10,5 cm, inv.nr. AB5794

Een bloem als geschenk

Als het hoogzomer is, kun je bijna niet om hem heen. Overal is hij te zien, vooral op stukken onbebouwd land, langs de snelweg of in de stroken groen langs de treinrails. Maar dan moet je wel op het juiste tijdstip verschijnen. Want hij bloeit slechts twaalf uur, van zonsondergang tot zonsopgang. Daarna kwijnt hij weg en verliest zijn schaalachtige hardheid. Hij verwordt tot een groen en later een bruin kokertje vol zaad. De teunisbloem.

De naam is een verbastering van tunisbloem, waarmee, hoewel oorspronkelijk afkomstig uit Amerika, het afrikaantje wordt bedoeld. Het is een onkruid dat als de schemering intreedt zijn bloemen haast hoorbaar openklapt en dan stralend citroengeel iedere voorbijganger zijn pracht laat zien. Het is een genot om ernaast te staan en bloem voor bloem te volgen als de blaadjes zich ontrollen en openspatten uit hun opgerolde staat, licht geurend en hard bloeiend.

In de collectie van het ICN bevindt zich helaas geen bloeiende versie, alleen een uitgebloede vorm: de *Verdorde teunisbloem* van Johan de Vries (1892-1982). Hij schonk vlak voor zijn dood meer dan duizend van zijn werken aan de Nederlandse staat, waaronder dit potloodtekeningetje. Volgens afspraak mocht zijn familie enkele stukken in bruikleen houden, en kort geleden bezochten zijn drie kinderen het ICN om hun vaders werk nog eens te zien.

Handwritten title: *Handwritten text*

Handwritten text: *Handwritten text*

Handwritten signature or initials: *Handwritten text*

ANTOON VAN WELIE

ALLEGORIE OP HET KONINKLIJK HUIS, 1949

Olieverf op doek, 210 x 301 cm, inv.nr. R2727

Onze historie is Gods werk

Oorspronkelijk werd Koninginnedag gevierd op 31 augustus, de verjaardag van koningin Wilhelmina. Toen Koningin Juliana in 1948 de scepter overnam, veranderde de datum naar 30 april, haar eigen verjaardag. Deze datum heeft koningin Beatrix aangehouden als eerbetoon aan haar moeder, en tot op heden is het de dag dat Nederland Koninginnedag viert. Op het schilderij van de Haagse portrettist Antoon van Welie (1866-1956) is deze drie-eenheid van koninginnen fraai te zien. Hij schilderde het kolosale doek van 2 bij 3 meter omstreeks 1949 in opdracht van de Raad van State, waar het doek tot 1958 hing.

Het werk bevat veel verhalende elementen. Maar gelukkig vergemakkelijkt Van Welie ons het kijken door het werk symmetrisch en volgens een strak schema op te bouwen. Twee vanuit de vier hoeken getrokken denkbeeldige lijnen snijden elkaar in de diadeem van koningin Juliana, die zojuist de troon heeft overgenomen en letterlijk en figuurlijk in het midden van de voorstelling zit. Koningin Wilhelmina troont statig boven haar uit en naast Juliana staat breed glimlachend prins Bernhard. Op de schoot van de nieuwe vorstin zit prinses Beatrix, dan tien jaar oud. Zij draagt het schild: 'Onze historie is Gods werk'. En dat is te zien. God, Christus en het alziend oog zijn midden boven aanwezig. Christus heft zegenend zijn ene hand, zijn andere houdt hij beschermend boven Wilhelmina's hoofd. Die wijst op haar dochter, die met twee uitgestrekte handen de hermelijnen mantel laat afhangen. Op de rug gezien zijn land-, zee- en luchtmacht vertegenwoordigd. Maar ook de Dood is aanwezig. Een in wit gekleed skelet als waarschuwing voor het feestvierende volk.

CO WESTERIK **MANNEN ONDERBENEN, 1980**

Olieverf en tempera op doek en paneel, 83,5 x 100,5 cm, inv.nr. K84721

Wat gebeurt hier eigenlijk?

Dit zijn tijdloze schoenen. Ze zouden van een minister kunnen zijn, dat zie je zo. De benen daarentegen niet. Een ervan lijkt een beetje op een pop-upafbeelding uit een oud medisch studieboek, dat aangeeft hoe de spieren zich vasthechten aan de botten. Maar dat is het niet. Het is een schilderij uit 1980 van olieverf en tempera op doek, dat op paneel is geplakt. In 1983 kocht de Dienst Verspreide Rijkscollecties, een van de voorlopers van het ICN, deze *Mannen onderbenen* aan, in het kader van retrospectieve aankopen bij belangrijke Nederlandse kunstenaars.

Er is ook iets mis met de sok. Die is uitgelubberd. Niet omdat de rek uit het elastiek is, want dan zou de sok naar beneden vallen. Er is iets anders aan de hand. Maar wat dat is, blijft de vraag. Dat er iets mis is, komt vaker voor op de werken van Co Westerik (1924). Zijn kunst wordt dan ook wel eens 'vertekend realisme' genoemd. Op het eerste gezicht zijn de afbeeldingen eenvoudig, de figuren majestueus groot en het geheel verstild. Maar hij schildert, tekent en graveert bijna altijd voorstellingen waarvan je afvraagt: wat gebeurt hier eigenlijk?

De vraag naar wat er precies aan de hand is, geldt ook voor dit schilderij. Het stelt een zittende man voor met een fraaie pantalon, zijden sokken en keurig gepoetste lederen schoenen. Maar het blote been en die rare sok zijn verontrustend. Om maar te zwijgen van de zeepachtige bubbeltjes waarin het been boven de knie lijkt op te lossen.

NICOLAAS WIJNBERG STRAND BIJ GROET, 1948

Olieverf op karton, 40,5 x 50 cm, inv.nr. K1507

Groeten uit Groet

Het strand is bijna leeg. Een vrouw – een man? – prikt wat met een stok. Iets verderop bukt iemand zich, misschien wel om een mooie schelp op te rapen. De badhokjes zijn verlaten. Er staan schuimkoppen op de golven, boven de duinen hangt een zware wolkenlucht. Geen weer om het water in te duiken. Groet is een klein plaatsje in de buurt van Bergen. Nicolaas Wijnberg (1918-2006) kende het, want hij had er tijdens de Tweede Wereldoorlog gewerkt aan een fresco voor de beeldhouwer John Rådecker. Na de oorlog kwam hij er terug en maakte in 1948 dit olieverfschilderijtje. Wijnberg kon veel. Hij kon schilderen, tekenen, schrijven, verhalen vertellen, boeken illustreren, aquarelleren, theaterdecors, affiches en rare kookboekjes maken. Hij was de gangmaker van de vereniging De Realisten, een groep figuratieve schilders die zich afzette tegen de abstracte kunst van bijvoorbeeld Cobra. Hij was in 1945 medeoprichter van het Scapino Ballet en het brein achter de Schildersprenten die weekblad De Groene in 1947 liet uitgeven. Zijn werk gaat gelukkig niet voor ons verloren, want vlak voor zijn dood kocht het Rijksmuseum vrijwel zijn hele grafische oeuvre.

JAN WITTENBERG KNOTWILG IN SNEEUW, 1938

Olieverf op doek, 65 x 51 cm, inv.nr. K260

Op zoek naar voedsel

Op dit schilderij uit 1938 van Jan Wittenberg (1886-1963) ligt de sneeuw al dagen, misschien wel weken. De bonte kraai pikt wat in het rond, terwijl de mussen (of de meesjes) slimmer zijn. Zij blijven zitten, om hun toch al geringe energie niet te verspillen. De voetstappen verraden dat er pasgeleden iemand gelopen heeft. Misschien zijn er broodkruimels gestrooid. De kraai waagt het er in ieder geval wel op en schrokt een beetje sneeuw naar binnen. Je weet immers maar nooit.

In eenvoud en uitwerking komt Wittenbergs werk sterk overeen met dat van Jan Mankes. Maar Wittenberg ontwikkelde een heel eigen, zeer herkenbare stijl. In de jaren '20-'30 maakte hij fijn geschilderde, ingetogen stillevens, kinderkopjes en dieren, en een enkel landschap. Wittenberg, tijdgenoot van Dick Ket, woonde vanaf 1940 tot aan zijn overlijden in Bennekom, een van de buitendorpen bij Ede. Enige jaren geleden dook een Bennekomse voorstelling uit 1943 op: het dorp in winterkleed gehuld. Gedurende de laatste jaren van zijn leven exposeerde hij regelmatig in zijn woonplaats; een deel van zijn werk liet hij na aan Ede en maakt nu deel uit van de gemeentelijke kunstcollectie.

JAN WOLKERS LEDA MET DE ZWAAN, 1957-1958

Brons, h. 26 cm, inv.nr. K57191

Een eeuwenoud symbool

Jan Wolkers (1925-2007) was schrijver, schilder, beeldhouwer. Een man van veel talenten. Al in de jaren 1950 had de Rijksaankoopcommissie, die voor het toenmalige ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen werk van moderne kunstenaars kocht, belangstelling voor hem. Wolkers moet iets hebben opgestuurd, want de commissie schreef hem: 'Zeer aardig, maar veel te duur [7500 gulden]. Is er geen kleiner werk?' Wolkers reageerde niet en wat hij had opgestuurd werd weer retour gezonden.

In 1957 kocht een andere commissie van het Ministerie toch een klein bronzen sculptuurtje van hem: Leda en de zwaan. Een vliegende zwaan heeft een rennende vrouw ingehaald en zoekt met zijn snavel haar mond. Hij lijkt de mollige vrouw te willen tegenhouden en te kussen. Het is het mythologische verhaal van de Griekse oppergod Zeus die Leda, de vrouw van de koning van Sparta, wil verleiden. In de gestalte van een zwaan, het zinnebeeld van de liefde, overweldigt hij haar. Het is het eeuwenoude symbool voor de spanning tussen geweld en liefde. Wolkers ten voeten uit.

De werkelijkheid van de aankoop was niet zo beladen als het bronzen beeldje. Het werd voor 880 gulden aangekocht – inderdaad veel goedkoper dan het eerste werk dat Wolkers inzond – en in het Centraal Bureau voor de Statistiek geplaatst. Nu verblijft het beeldje weer in het depot van het ICN, maar eigenlijk zou het op een mooie ijle sokkel ergens moeten staan waar het voor iedereen is te zien. Al was het maar als eerbetoon aan een groot kunstenaar.

DE PORCELEYNE FLES

SCULPTUUR VAN EEN HAGEDIS, CA. 1916-1920

Geglazuurd aardewerk, 16,5 x 22 x 15 cm, inv.nr. AA2516

Maker onbekend

In 1985 werden aan de rijkscollectie honderden ontwerptekeningen toegevoegd, en meer dan 650 voorwerpen van keramiek uit de jaren 1876-1940. Ze werden met hulp van de Vereniging Rembrandt aangekocht van de Koninklijke Aardewerfabriek De Porceleyne Fles uit Delft. Borden, vazen, soepterrines, mosterdpotjes, theebussen, kommetjes, kannen, schalen, tegels, kandelaars en botervlootjes, maar ook bewust achtergehouden bijzondere voorbeelden van diverse toegepaste technieken. Want de fabriekscollectie die het rijk wilde hebben bestond uit modellen, experimenten en restanten die inzicht boden in het productieproces.

Daar is deze hagedis van groen geglazuurd aardewerk een mooi voorbeeld van. Wie hem heeft gemaakt is niet bekend. Wel dat hij afkomstig is uit ovens waar hij omstreeks 1916-1920 werd gebakken. Hij is ongeveer twee bakstenen groot en hoort met drie ganzen, een ijsbeer, een duif en een vogel bij een groep kleine dierplastieken.

COLOFON

Omslag

Lucebert, *Veelbelovende vader & zoon*, (1959), Oost-Indische inkttekening, 27 x 21 cm, inv.nr. AB 18925. Een collectie van 200 schilderijen en ruim 2000 werken op papier van de hand van Lucebert (Lubertus J. Swaanswijk) is in 2006 door de erven van Lucebert aan het Rijk geschonken. Het ICN beheert deze collectie en stelt deze ter beschikking aan musea.

Oorspronkelijke tekst: Fransje Kuyvenhoven / ICN

Redactie: Toon Vugts

Grafisch ontwerp: Magenta Ontwerpers, Bussum

Fotografie: ICN / Tim Koster; Azuurblauwe staatsiepot, p. 42: Johan van der Veer, Leeuwarden; Man kijkt uit treincoupé, Caïro, Egypte, p. 12: Stedelijk Museum, Amsterdam

Productie en coördinatie: Amsterdam University Press

ISBN 9789072905543

© ICN, 2009

Instituut Collectie Nederland

Afdeling Kennisdistributie en Communicatie

Postbus 76709, 1070 KA Amsterdam

Gabriël Metsstraat 8, 1071 EA Amsterdam, T 020 305 45 45

www.icn.nl

info@icn.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j^o het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Van alle in deze publicatie opgenomen kunstenaars aangesloten bij een CISAC-organisatie zijn de publicatie-rechten geregeld met Stichting Pictoright, Amsterdam.

Getracht is alle rechthebbenden op fotografisch en ander beeldmateriaal in deze uitgave te achterhalen. Aan hen die desondanks menen alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Instituut Collectie Nederland.

Instituut Collectie Nederland
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

Het Instituut Collectie Nederland (ICN), onderdeel van het ministerie van OCW, heeft een collectie van ongeveer 100.000 voorwerpen. De verzameling beeldende en toegepaste kunst bestaat uit schilderijen, tekeningen en grafiek, beeldhouwwerken, foto's, video's, installaties en performances, keramiek, meubelen, textiel, glaskunst, sieraden, ontwerptekeningen en affiches. Een groot deel van deze kunstwerken is te zien in Nederlandse musea, ministeries en andere (rijks)gebouwen. De collectie is ontsloten op het wereldwijde web. De ICN webrubriek 'Uitgelicht' bevat anekdotische beschrijvingen van willekeurige objecten uit de collectie. Dit boekje toont een geredigeerde selectie daarvan.